

Баженова Олена Володимирівна,
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економічної кібернетики,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

СОЦІАЛЬНА БЕЗПЕКА ЛЮДИНИ: ТЕНДЕНЦІЇ У СВІТІ¹

Рівень соціальної безпеки людини здебільшого віддзеркалюється у рівні очікуваної тривалості життя при народженні, яка характеризує і рівень забезпечення життєдіяльності, добробуту, соціального забезпечення, захисту і самозбереження, рівень освіти і саморозвитку, що у підсумку впливає на рівень економічного розвитку країни. У світі очікувана тривалість життя вирізняється значною варіацією, коливаючись від 52,5 років у Чаді до 85,5 років – у Гонконзі [1]. Проте, значний інтерес представляє виокремлення тенденцій щодо соціальної безпеки, що склалися на сучасному етапі.

Актуалізація необхідності визначення тенденцій соціальної безпеки людини у світі обумовлює здійснення групування країн відповідно до рівня очікуваної тривалості життя при народженні.

З цією метою найбільш доцільним вбачається використання такого методу машинного навчання, як кластеризація, що дозволяє розподілити країни на групи відповідно до схожих властивостей її соціальної безпеки. Найбільш розповсюдженим методом кластеризації є метод *k*-середніх, який передбачає попереднє визначення кількості кластерів та подальший ітеративний розрахунок відстаней між точками даних і центрами груп.

Попередній аналіз очікуваної тривалості життя при народженні 209 країн у 2021 році дозволив ідентифікувати наявність чотирьох кластерів². Подальша кластеризація країн світу методом *k*-середніх дозволила виявити чотири фінальні центри кластерів: 54.21, 63.4, 73.73 та 82.31 років (результати кластеризації наведено у табл.1).

До першого кластеру увійшло 7 країн Африки, більшість з яких є країнами з низьким рівнем доходу³, де тривають військові конфлікти. Другий кластер з кінцевим центром 63,40 років охоплює 58 країн світу, переважно країн з доходом нижче середнього, серед яких в основному країни Африки та окремі країни Азії, найбільшою з яких є Індія. Переважна більшість країн з доходом вище середнього входять до кластеру з фінальним центром 73,73 років (107 країн світу). Країни з високим рівнем доходу (валовий національний дохід на одну особу яких становить більше 12695 дол. США) увійшли до четвертого кластеру з найвищою очікуваною тривалістю життя при народженні.

¹ Тези підготовлено в межах виконання проєкту НФД України «Нові геостратегічні загрози соціальній безпеці людини в умовах гібридної війни та шляхи їх запобігання» № 2021.01/0239

² Інформаційним джерелом дослідження виступила база даних World Development Indicators Світового банку [1]

³ Відповідно до класифікації Світового банку [2]

Результати кластеризації країн світу за очікуваною тривалістю життя при народженні у 2021 році

<i>Клас-тер</i>	<i>Фінальний центр</i>	<i>Країни</i>
1	54,21	Центральноафриканська Республіка, Чад, Есватіні, Лесото, Нігерія, Сомалі, Південний Судан
2	63,40	Афганістан, Ангола, Бенін, Болівія, Ботсвана, Буркіна-Фасо, Бурунді, Камерун, Коморські Острови, Республіка Конго, Дем. республіка Конго, Кот-д'Івуар, Джибуті, Екваторіальна Гвінея, Еритрея, Ефіопія, Фіджі, Габон, Гамбія, Гана, Гвінея, Гвінея-Бісау, Гайана, Гаїті, Індія, Індонезія, Кенія, Кірібаті, Лаоська НДР, Ліберія, Мадагаскар, Малаві, Малі, Маршаллові Острови, Мавританія, Молдова, Мозамбік, М'янма, Намібія, Науру, Непал, Нігер, Пакистан, Папуа-Нова Гвінея, Руанда, Сан-Томе і Принсіпі, Сенегал, Сьєрра-Леоне, Південна Африка, Судан, Танзанія, Тимор-Лешті, Того, Тувалу, Уганда, Ємен, Замбія, Зімбабве
3	73,73	Албанія, Алжир, Антигуа і Барбуда, Аргентина, Вірменія, Аруба, Азербайджан, Багамські Острови, Бахрейн, Бангладеш, Барбадос, Білорусь, Беліз, Бермудські острови, Бутан, Боснія і Герцеговина, Бразилія, Британські Віргінські Острови, Бруней-Даруссалам, Болгарія, Кабо-Верде, Камбоджа, Чилі, Китай, Колумбія, Коста-Ріка, Хорватія, Куба, Чехія, Домініка, Домініканська Республіка, Еквадор, Арабська Республіка Єгипет, Сальвадор, Естонія, Французька Полінезія, Грузія, Гібралтар, Гренландія, Гренада, Гуам, Гватемала, Гондурас, Угорщина, Ісламська Республіка Іран, Ірак, Ямайка, Йорданія, Казахстан, КНДР, Косово, Кувейт, Киргизька Республіка, Латвія, Ліван, Лівія, Литва, Малайзія, Мальдіви, Маврикій, Мексика, Мікронезія, Монголія, Чорногорія, Марокко, Нова Каледонія, Нікарагуа, Північна Македонія, Оман, Панама, Парагвай, Перу, Філіппіни, Польща, Катар, Румунія, Самоа, Саудівська Аравія, Сербія, Сейшельські острови, Сінт-Мартен (голландська частина), Словацька Республіка, Соломонові Острови, Шрі-Ланка, Сент-Кітс і Невіс, Сент-Люсія, Сент-Вінсент і Гренадини, Сурінам, Сирійська Арабська Республіка, Таджикистан, Таїланд, Тонга, Тринідад і Тобаго, Туніс, Туреччина, Туркменістан, Острови Теркс і Кайкос, Україна, Об'єднані Арабські Емірати, США, Уругвай, Узбекистан, Вануату, Венесуела, В'єтнам, Західний берег і Газа
4	82,31	Фарерські острови, Фінляндія, Франція, Німеччина, Греція, Гонконг (Китай), Ісландія, Ірландія, Острів Мен, Ізраїль, Італія, Японія, Республіка Корея, Ліхтенштейн, Люксембург, Макао (Китай), Мальта, Нідерланди, Нова Зеландія, Норвегія, Португалія, Пуерто-Ріко, Сінгапур, Словенія, Іспанія, Сен-Мартен (французька частина), Швеція, Швейцарія, Великобританія, Віргінські острови (США)

Джерело: розроблено автором

Таким чином, на основі проведеної кластеризації, можна дійти висновку, що у світі прослідковується кореляція між рівнем доходу країни та очікуваною тривалістю життя при народженні (причому, наявність військових конфліктів сприяє її зниженню). Зокрема, можна говорити про наявність певної «пастки соціальної незахищеності», коли низький рівень доходу в країні призводить до деградації людського капіталу, зниження тривалості життя населення внаслідок відсутності належного соціального захисту, що в кінцевому підсумку призводить до гальмування економічного розвитку. Даний механізм підтримання соціальної незахищеності суттєво прискорюється під час військових конфліктів, не говорячи вже про фізичне знищення населення під час воєнних дій. Тому, зазначені процеси об'єктивізують доцільність подальшого дослідження залежності між рівнем доходу країни, її економічним розвитком і рівнем соціальної безпеки для ідентифікації шляхів подолання цієї пастки та забезпечення виходу на траєкторію стійкого довгострокового зростання.

Список використаних джерел

1. World Development Indicators. URL: <https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators>
2. New World Bank country classifications by income level: 2021-2022. URL: <https://blogs.worldbank.org/opendata/new-world-bank-country-classifications-income-level-2021-2022>